

Parlament del Sr. Joan Mas i vives
Bibliotecari de la Soc. Arq. Lul·liana a la Sala Monti
Sion de la Biblioteca Pública de Malorca

Magífiques autoritats
Sres. i Srs.

No voldria fer crítica artística a l'hora d'inaugurar aquest Congrés que organitza la SAL "En defensa dels fons bibliogràfic, documental i gràfic" però no em sé estar de referir-me a l'al·legoria que em suggereix l'escultura de Ben Jakober que ha servit per il·lustrar-ne el cartell. Una llibreria on el paper s'ha fet pedra i la pedra ha volgut preservar per sempre més alguns noms essencials de la nostra història com a poble. No hem de discutir ara si la tria d'aquests noms és prou encertada, perquè el que ens interessa és la concepció de l'obra. En efecte, fóra un bell objectiu el de poder vèncer totes les inclemències que assetgen els documents, els llibres, els gravats, les fotografies, i els films que configuren una part important del nostre passat i del nostre present cultural. La fragilitat, però, dels materials que donen suport a aquests "monuments", deixau-m'ho dir entre cometes, és lluny de poder-se comparar a la solidesa de la pedra i, encara que la pogués obtenir, aquesta solidesa no seria garantia de la seva preservació. Cal, per tant, que tots hi posem el nostre esforç i la nostra diligència, perquè és l'única manera de lluitar contra la seva desaparició sistemàtica. Segurament mai no podrem evitar que adesiara alguna engruna de la nostra identitat sens perdi per no haver sabut guardar en el moment oportú i en el lloc adient un document; però, si hi estam vigilants, potser aconseguirem que mai no sens perdi del tot el rastre de les generacions que ens han precedit i que deixem el nostre tan més ben marcat com puguem a les que ens han de seguir. Fóra també aquest un bell objectiu, i potser més d'acord amb les nostres possibilitats humanes.

Els que, per les raons que siguin, ens les hem hagudes sovint amb arxius privats o públics no catalogats o del tot inexplorats sabem els entrebancs que això comporta per a qualsevol investigació. No hi ha res més informe que un munt de papers amuntegats i envoltats d'andròmines. També sabem com és de fàcil passar d'aquest estat informe al de simple deixalla de femater. La història ens en dóna múltiples exemples. No em referiré a casos recents, perquè no es tracta ara de ferir susceptibilitats i qualsevol època és, dissortadament, generosa en aquest sentit. Així, on són els materials literaris reunits al segle XIX per homes com Jaume Antoni Prohens o Jeroni Rosselló

i Ribera. Aquest darrer llegà al seu fons lul·lià a la SAL, però això només era una part mínima de la seva biblioteca que, entre altres coses, contenia molts dels manuscrits que havia utilitzat en les seves múltiples antologies de la producció literària mallorquina, també perdudes. L'extensió de l'inventari que ell mateix degué revisar per a la *Biblioteca de escritores baleares*, de Joaquim Maria Bover, i la parquedat del que ens ha arribat és d'un contrast esgarrifós. Doncs bé, si hem de creure el que en deia mossèn Antoni Pons, aquests materials foren venuts, després del traspàs de l'erudit poeta, per una criada seva a un pedacer. No m'interessa ara d'aclarir la veracitat d'aquesta anècdota, sinó d'exculpar ràpidament la criada i el pedacer i mostrar que si es perderen aquells, tal vegada valuosíssims, documents no va esser per la malícia de cap d'aquestes persones, criatures innocents, sinó per la ineficàcia o, i això és més greu, la insensibilitat de la gestió cultural pública que ho va fer possible. És clar que aquesta gestió no és més que el reflex de la societat en què es desenrotlla i que només serà mínimament expeditiva, i cal que ho sigui molt, en la mesura que el context social li ho demani i li ho exigeixi. És aquest el sentit d'unes jornades com les que ara ens reuneixen: el de voler contribuir a crear unes expectatives més favorables per a la preservació del nostre patrimoni escrit i gràfic.

L'exemple que he posat no és únic ni especialment singular. Hauríem de referir-nos també als estralls de l'especulació a l'hora de dispersar conjunts bibliogràfics importants. Sense moure'ns del segle XIX pens en les extenses i selectes biblioteques del marquès de la Romana, i del bibliòfil Miquel Capdebou i Capó. Totes dues foren malvenudes fora de Mallorca i només una part del conjunt va anar a raure a la *Biblioteca Nacional* de Madrid. En un principi, la de Miquel Capdebou havia de passar, per llegat testamentari, precisament a la Biblioteca que avui ens dona acullida, però un canvi de darrera hora ho va impossibilitar i altre cop es varen malmetre els esforços de tants d'anys de recopilació.

Però tampoc no voldria que aquestes modestes paraules d'obertura del Congrés deixassin un excessiu mal gust a la boca de la nostra sensibilitat bibliòfila. Per això, tampoc no em sé estar de referir-me a exemples inversos, és a dir, al de valuoses troballes que han fet possible la recuperació de còdexs importants, abans desconeguts o il·localitzables. En aquests casos, puc imaginar-me, mig delerós d'enveja, l'immens plaer que degueren sentir al seu moment els qui els protagonitzaren. Sense sortir-nos d'homes relacionats molt de prop amb la SAL, i tot demanant excuses per la deformació que ja haureu advertit en aquestes ratlles provocada per la meva dedicació a la història literària, voldria recordar aquell dia imprecís del març de 1887 en què Gabriel Llabrés i Quintana va localitzar en un arxiu parroquial del centre de Mallorca, potser el de Búger, el manuscrit de les *Consuetes Mallorquines*, el més important conjunt de teatre català religiós de tradició medieval; o aquell altre de l'abril de 1902 en què Estanislau de K. Aguiló, un dels presidents més carismàtics de l'entitat, va recuperar a un "dipòsit ple de pols i papers vells", segons les seves paraules, el manuscrit avui conegut com *Cançoner Aguiló*,

de finals del segle XIV o començaments del XV, essencial per a conèixer els gèneres narratius catalano-provençals escrits amb noves rimades. El primer d'aquests manuscrits avui és a la Biblioteca de Catalunya, i l'altre, acuradament restaurat, el guarda la SAL. Tots dos tenen molts de fragments amb mal estat a causa de la humitat i la mala qualitat de la tinta, i això ens permet d'afirmar que Llabrés i Aguiló impediren potser la seva pèrdua definitiva. Voldríem que fets com aquests s'haguessin produït amb més freqüència. També voldríem, però, que arribàs un moment, utòpic si voleu, en què ja no fos possible que es produïssen. Seria que tots els racons del nostre patrimoni documental haurien estat inventariats i descrits, en definitiva, coneguts i a l'abast de qualsevol estudiós. A les acaballes del segle XX, en un moment en què els avanços tècnics ens sorprenen a cada moment, això no hauria d'esser impossible. Sabem, però, que no és una tasca senzilla, perquè hi ha implicats interessos molt diversos, i que, en qualsevol cas, és una tasca d'una gran complexitat que només hem encetat. És, però, també una tasca que no es pot deixar de banda, que no es pot ajornar sovint, si no la fem quan cal, ja no la podem fer mai més.

Per reflexionar sobre totes aquestes qüestions i sobre moltes d'altres que, de segur, se suscitaran en aquests tres dies de sessions, hem convidat a un petit nombre d'experts perquè ajudassin a centrar cada un dels aspectes que la problemàtica presenta. Tanmateix el més positiu ha estat l'acullida que el Congrés ha tingut en general i que s'ha traduït en les nombroses comunicacions presentades. Moltes d'aquestes comunicacions són signades per joves professionals de l'arxivística i la biblioteconomia que treballen a Mallorca. És això el que ens permet d'esser optimistes. Tancam, per tant, aquesta presentació amb el nostre agraïment sincer a totes aquestes persones i amb el desig que l'esforç de tots plegats sigui molt profitós per a la preservació dels nostres documents.

Moltes gràcies.